אמר אביי בידות סכינין מיתיבי אף הוא עשה כני כלים ואוגני כלים וידות כלים וידות סכינין של יום הכפורים של זהב תרגומא אביי בקתתא דגרגי וחציני: הילני אמו עשתה נברשת של זהב וכו': תנא [א]בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאין ממנה והכל יודעין שהגיע זמן קריאת שמע מיתיבי [א]הקורא את שמע שחרית עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרים אמר אביי [ב]לשאר עמא דבירושלים: ואף היא עשתה טבלא: שמעת מינה [ג]כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה אמר ר"ל משום רבי ינאי [ב]באלף בית מיתיבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא אימא רואה וכותב כמה שכתוב בטבלא מיתיבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא ומה כתוב בטבלא [י]אם שכב איש אותך [ואם לא שכב] אם שטית אם לא שטית התם

בסירוגין

בידות סכינין. שאי אפשר לעשות סכינין עצמן של זהב: **כני כלים.** בסיסי מושבן: **ואוגני כלים.** בית אחיזתן: **וידות סכינין וידות כלים.** קתני סכינין וקתני כלים: **בקתתא דגרגי וחליני.** ידות הקרדומות ומגלות: **ניצוצות.** זהרורית שהחמה זורחת מן המזרח ונוטה על פתח ההיכל שהוא לצד מערבי: **שהגיע זמן ק"ש.** כדתניא (ברכות דף ט:) מצותה עם הנץ החמה: **שאנשי משמר.** שהכהנים שהעבודה מוטלת עליהם מקדימין לקרותה קודם היום שמא תמשך עליהן העבודה וימנעו לקרות: **ואנשי מעמד.** ישראל העומדים בשליחות הצבור על הקרבן שנאמר (במדבר כח) תשמרו להקריב לי מצוה שיהיו משמרים ועומדים על קרבנם הכי דריש ליה בספרי [ד] ובמסכת תענית (דף כו.): **מאחרין.** לקרות עד כלות עבודת התמיד: **לשאר עמא.** הבאים בעזרה הוא סימן להודיע זמן קריאת שמע: **שמע מינה כו'.** ופלוגתא היא במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף ס.): **באלף בית.** אותיות של ראשי התיבות: **כשהוא כותב.** כהן הכותב את המגילה להשקותה: **כמה שכתוב בטבלא.** לפי סימני האותיות:

בסירוגין

אמר אביי לשאר עמא דבירושלים. תימה לאביי גופיה אמר בפרק קמא דברכות (דף ט:) לקריאת שמע כוותיקין דא"ר יוחנן וותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה והיינו קודם הנץ כדמשמע בפרק מי שמתו (שם דף כב:) דתנן גבי בעל קרי ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויקרא וקאמר בגמרא (דף כה:) לימא תנן סתמא כר"א דאמר עד הנץ החמה אפילו תימא ר' יהושע דילמא כוותיקין דא"ר יוחנן כו' אלמא דגומרין אותה עם הנץ החמה היינו קודם הנץ דמוקי מתניתין דהתם דמוכחא דצריך לקרותה קודם הנץ כוותיקין ועוד קשה על מה אנו סומכין שאנו קורין אותה אחר הנץ הרבה דאע"ג דא"ר יהושע עד ג' שעות ואמר רב יהודה אמר שמואל התם הלכה כר' יהושע נראה דהלכה כאביי דאמר לק"ש כוותיקין דהוא בתראה ואומר ר"י דוותיקין נמי מודו דזמנה עד ג' שעות אע"פ שהיו ממהרין לקרותה עם הנץ החמה וכן משמע בפ' מי שמתו (שם דף כה:) דקאמר אפילו תימא ר' יהושע דילמא כוותיקין כו' משמע בהדיא שהם סוברים כרבי יהושע ואביי נמי לא נקט לק"ש כוותיקין אלא לומר דאע"ג דהלכה כאחרים לק"ש צריך לאחרו מעט עד סמוך להנץ כוותיקין כדי לסמוך גאולה לתפלה ומן הדין זמן ק"ש מתחיל כאחרים ונמשך וזמנה עד ג' שעות כרבי יהושע אלא שוותיקין מקדימין למצות ומשכימין לקרותה קודם הנץ כדי שתהא תפלה ביום אחר הנץ כדכתיב (תהלים עב) ייראוך עם שמש שהוא אחר זריחת השמש ומן הדין היה להקדימה כאחרים שאז הוא זמן קימה וכן לתפילין כדקאמר התם [ה]לתפלה כאחרים פירוש לתפילין שאז הוא זמן קימה ותו לא מיישינן שמא יפית כבן אלא שמאחרין ק"ש מעט עד סמוך להנץ כדי לסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום וכן משמע בירושלמי דקאמר מאן דאמר כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו כו' עד אבל אמרו מצותה עד הנץ החמה כדי שיסמוך וכו' ובפרק תפלת השחר (דף כט:) משמע דקאי ייראוך עם שמש אתפלה גבי מתפלל עם דמדומי חמה דכתיב ייראוך עם שמש וגו' ואל תתמה דעם הנץ החמה מפרשינן קודם ועם שמש מפרשינן אחר זריחה דעם משמע בסמוך לו או מלפניו או מלאחריו והשתא למאי דפרישית ניחא דקאמר הכא לשאר עמא דבירושלים דמצוה היא להקדים עם הנץ כוותיקין ולפי שאין הכל בקיאין לעשות כוותיקין נקבע אותו זמן מיד אחר זריחה לשאר עמא דבירושלים שאין יודעין לכוין כוותיקין וא"ת והא אמרינן בפ"ק דברכות (דף ח:) א"ר שמעון בן יוחי משום ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש ב' פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה אחת משום לילה ואחת משום יום ופסיק רבי יהושע בן לוי כוותיה אלמא קודם הנץ ליליא הוא ותחלת זמנה דיום הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וי"ל אפילו אי פליג רבי יהושע בן לוי אאביי קיימי לן כאביי דהוא בתראה ועוד י"ל דלא פסיק רבי יהושע בן לוי כר' שמעון אלא בהא דסבר קודם הנץ יוצא בשל לילה כדמוכח בתר הכי דקאמר מכללא אתמר דההוא זוגא דרבנן דאשתכור כו' אבל במה שמתחיל זמנו דיום אחר הנץ בהא לא פסיק כלל אי נמי י"ל דאפילו רבי שמעון מודה שזמן ק"ש של יום קודם הנץ והא דלא קאמר פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים קודם הנץ ויוצא בשל יום ובשל לילה דהוה רבותא טפי יש לומר דבעי לאשמועינן שאין יוצא בשל לילה אחר הנץ ואפילו נאמר דרבי שמעון סבר דזמן ק"ש אחר הנץ אין להעמיד מתניתין דהכא כוותיה ודלא ככל הני תנאי דאם כן הוה ליה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיה בהדיא ורבינו תם פירש דזמן ק"ש הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וכרבי שמעון והוותיקין היו ממהרין שלא כדין קודם הנץ החמה בשביל חובת התפלה כדי לסמוך גאולה לתפלה שתהא עם שמש אע"ג דתפלות כנגד תמידין תקנום והתמיד היה קודם הנץ בעמוד השחר מ"מ זמן תפלה בשעת הנץ והיינו דפריך בפרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך כו' פירוש ולא עד חצות אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הנץ ולהכי לא פריך ליה גבי ק"ש שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדין בשביל חביבות וממהרין אותו קודם ומנו שהוא אחר הנץ כמתניתין דהכא וכר"ש שאמר משום ר"ע וקשה דמצותה עם הנץ החמה משמע דזה עיקר מצות ק"ש עוד קשה לומר שלא יהא הלכה כאביי דהוא בתראה מיהו רבינו תם פי' דאביי נמי הכי ס"ל והא דקאמר לק"ש כוותיקין סימנא בעלמא כלומר סמוך להנץ כוותיקין ולא כוותיקין לגמרי דאילו וותיקין מקדימין ואנו מאחרין אחר הנץ ועוד הביא ראיה מפרק שני דמגילה (דף כ.) וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר אלמא דבר שזמנו ביום מצותו אחר הנץ והרב פור"ת פירש כפר"י וה"ר חננאל פירש דוותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה מיד ומפרש גומרין קורין ומפרש ייראוך עם שמש היינו קבלת מלכות שמים דהיינו ק"ש וקשה דליסנא דכדי שיסמוך גאולה לתפלה משמע דאיירי בעיקר תפלה ועוד דקרא דייראוך עם שמש מוקמי ליה גבי תפלה בפרק תפלת השחר ועוד דלשון גומרין משמע [ו]שמתחילין לקרות קודם הנץ ומכוונין כך שגומרין אותה בתחלת הנץ כדי שיתפללו בתחלת הנץ: **אם** שכב אם לא שכב. בפרק הניזקין (גיטין דף ס.) מייתי לה וגרסינן התם בכל הספרים אם שכב ואם לא שכב אם שטית ואם לא שטית אע"ג דקראי לאו הכי [כתיבי] דברישא כתיב [אם לא שכב] ואם לא שטית ואם שכב לא כתיב כלל: [ז]**בסירוגין.** הא דאמר בפרק שני דמגילה (דף יח:) אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב כיון דכתיבי ראשי תיבות וראשי פסוקים ועוד שהיא פרשה קטנה שרי כדשרינן התם תפילין ומזוזות משום דמיגרס גריסן:

דלא

עין משפט
נר מצוה

נד א מיי' פ"א מהל' ק"ש הלכה יג:

נה ב מיי' פ"ז מהלכות ס"ת הל' יד טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ג:

◆

רבינו חננאל

הילני עשתה נברשת של זהב. פי' נברשת נר כדמתרגמינן אחפש את ירושלים בנרות, כמא דבלשין [ב]נברשתא. [וי"א] כגון מנורת זהב כדכתיב לקבל נברשתא. ירושלמי תרין אמוראין חד אמר מנרתא וחד אמר קונברתא, תירגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרדס. תנא בשעה שהחמה זורחת כמין נצוצות יוצאות ממנה ויודעין העם שבירושלים הוותיקין, שזו עונת גמירת קריאת שמע. אבל אנשי משמר היו משכימין וקורין קודם זו העת. כדתנן בתמיד אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי כו'. ואותה העת שחטו התמיד וניתחוהו והעלוהו לכבש ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע, ואנשי מעמד מאחרין, לפיכך תני הקורא את שמע עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין. אף היא עשתה טבלא כו'. ודייקינן מינה שכותבין מגילה לתינוק, כלומר כותבין לו פרשה מן התורה להתלמד בה, ולא אמרינן אסור עד שיכתוב כל התורה כולה. ואוקימנא באלף בית ובסירוגין וכבר פירשנוה בגיטין.

◆

תוס' ישנים

שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בתענית בפרק (אלו) סדר תעניות (דף טז:) אמרינן דאין עונין אמן במקדש ומפיק ליה מקראי התם והכא לא מייתי הכא בגמ' משום דקאי אהזכרת השם כמתנו: בא לו למזרח עזרה. לצד שער נקנור כדפי' בקונטרס שלא היה רוצה להמתין ממש בעזרה לפנים לצד המזבח (לאחורין) שזה היה נראה [לאחור] והכי משמע לישנא מדלא קאמר בצפון המזבח והכי תניא בת"כ על השעירים מעמידין אותם בשער נקנור דכתיב והעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד וכתיב בתריה ונתן אהרן על שני השעירים גורלות וגו': מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. דהא פשיטא על ירך המזבח צפונה בצפון עזרה קאי דאפילו ר' יוסי בר'

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פ"ב ה"ג], ב) שבת קיד:, ג) גיטין ס., ד) [מנחות כח ב], ה) [ברכות ט: אלא לתפילין], ו) [ע' תוס' סוכה מד: ד"ה אמן במקדש], ז) שייך לקמן לח.

◆

תורה אור השלם

ו. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ: במדבר ה יט-כ

◆

מוסף רש"י

לשאר עמא דבירושלים. הא סימן דנברשת לשאר עמא שיקראו ק"ש בעונתה (שבת קיד.).

◆

תוס' ישנים (המשך)

בצפון כפירש"י אלא נראה דילא לא קפדינן אצפון אלא בלפני ה' דבהגרלה כתיב והעמיד אותם לפני ה' וגו' ונתן אהרן על שני השעירים גורלות וגו' ודייק מדקתני לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי דאי בצפון קאי לא היה לפנו לפני ה' כנגד הפתח ופריך והאמרת ר"א בר"ש היא דאמר בין האולם למזבח צפון ומדלא מפרש עד כמה ש"מ מזבח כולו בצפון דלא דמי [לדרבי] דמוסיף אף מקום דריסת רגלי כהנים ולא פירש דיקא צפון דהתם ליכא למיעוטי אבל בבין האולם ולמזבח אי לא מכשר ליה כוליה הוה ליה לפרושי וכיון שכל המזבח בצפון לא הוי לצפון המזבח לפני ה' לעולם ר' אליעזר בן יעקב ותני בבין האולם ולמזבח אבל לא בעי למימר בין האולם ולמזבח ממש וכגון שסוף המזבח בצפון ולא כולו דיקא למ"ד לעיל בפ"ק שאינו לא כולו כו' כדאמר ולא כולו בצפון אלא דהוי כר"א בר"ש במאי דמכשר לצפון דבין האולם ולמזבח דהא לעיל במסקנא בפ"ק אוקמא כר' אליעזר בן יעקב ולא אשכחן תנא שסובר דסופו בצפון אלא כולו בדרום קאי כדאית ליה הכא אך צ"ע אם יש תנא שסובר כן ועוד למה היה לו לילך בין האולם ולמזבח מאחר שאפילו היה בין האולם ולמזבח בצפונית מערבית של מזבח היה כנגד פתח ההיכל ולא תיקשי למאי דפריך דר"א בר"ש סבר דכוליה מזבח בצפון קאי אמאי לא חשיב

יהודה דלא מכשר לעיל אלא כנגד המזבח היינו משום דלצריך ירך המזבח ואם כן אם מזבח בצפון קאי לא הוה צריך לצפון המזבח: והאמרת ר"א בר"ש היא. דמכשר בין האולם למזבח אלמא מן המזבח היה בצפון וא"ת אמאי לא מוכח דלא כר' אליעזר בן יעקב דמכשר למזרח עזרה דהיינו בשער נקנור כפי' רש"י מן המזבח ולחוץ ור' אליעזר לא מכשר אלא מן המזבח ולמעלה כנגד בין האולם ולמזבח וכי תימא למזרח העזרה לאו היינו בשער נקנור ממש אלא מקום דריסת רגלי הכהנים כלפי צפון המזבח א"כ אתיא שפיר כר"א בר"ש דדילמא לא נקט לצפון המזבח אלא לאפוקי מדרבי (וי"ל) דודאי מלמזרח המזבח דלא כר"א בר"ש היא ומ"מ כרבי מיתוקמא אבל לצפון המזבח אתא לאפוקי מדרבי ור"א בר"ש דנקט משום דלאיירי בבין האולם ולמזבח אבל נראה לרבי דהא למזרח עזרה לא אתא מ"מ לאפוקי מר"א בר"ש דהא הגרלה בצפון לא משכחן בעזרה אלא מדרבנן היא כדי להזכיר ששחיטתן של שעיר בצפון ולפי זה יכול לעשות הגרלה בצפון העזרה כלפי מזבח כיון שאין טעון צפון להגריל אלא מדרבנן טוב לעשותה סמוך כמה שמוליכים בצד המזבח [א] ולאוירו ועוד אומר רבי דלא אשכחן הגרלה

ליה כונמים פרק קדשי קדשים בהדי שאר תנאי ור"י הגלילי דלית לאו דכולה מזבח בצפון קאי דה"נ איכא תנא אחרינא באותו פרק ולא מייתי ליה התם: שלשה שהיו מהלכין בדרך כו'. קשה לרבי דהכא משמע שצריכין לכבד זה לזה וה"נ משמע פרק במה בהמה יוצאה (שבת נא.) גבי חמור שעסקיו רעים כגון זו תהו לצאת בפרימביא בשבת ואילו בברכות בפרק שלשה שאכלו (דף מז.) תניא אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים אלא בפתח שיש בו מזוזה ומפקין בפתח הראוי למזוזה ואומר רבי דבמקום שהולכין מתחלה יחד ויצאו מבתיהם יחד ללכת לדרך אחד מכבדין זה את זה אבל היכא שהולך כל אחד ואחד לדרכו ופגעו זה בזה אין מכבדין והמלאכים מתחלה נפגשו יחד לצאת לבית אברהם: יגריל יתן של שם ושל עזאזל על זה כו'. פי' כבר מיעטנו שלא ישים שנים של שם על [של] שם וכי של עזאזל על [של] עזאזל יטול יתן כו' וא"ת אחרה גורל יהיה זה אם ישים של שם ושל עזאזל על כל אחד י"ל תחלה יגריל כהלכה ואח"כ יקיים מצות נתינה ליתן שניהם על אחד וכן מפרש בירושלמי:

א) צ"ל ולאחוריו.   ב) צ"ל נסדרים.